

SPIS ILUSTRACJI W TEKŚCIE

Ryc. 1. Uczeń angielskiej szkoły dobroczynnej (w mundurku) (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	12
Ryc. 2. Uczennica angielskiej szkoły dobroczynnej (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	14
Ryc. 3. Adam Smith (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	15
Ryc. 4. Uczniowie szkoły wzajemnego nauczania w Londynie z 1831 r. (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	16
Ryc. 5. Monitor prowadzi uczniów na przeznaczone dla nich miejsca (wg: A. Gordon Melvin <i>Education. A History</i> . New York 1946)	17
Ryc. 6. Monitor sprawdza zadania domowe uczniów (wg: A. Gordon Melvin <i>Education. A History</i> . New York 1946)	17
Ryc. 7. Andrew Bell (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	19
Ryc. 8. Jedno z czasopism wydawanych przez Owena pod charakterystycznym tytułem: „Przesilenie albo przejście z błędu i nędzy do prawdy i szczęścia”	21
Ryc. 9. Fabryka Owena w New Lanark (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	24
Ryc. 10. Przedszkole Owena w New Lanark (wg: Brian Simon <i>Studies in the History of Education</i> . London 1960)	28
Ryc. 11. Samuel Wilderspin (wg: R. Rusk <i>A History of Infant Education</i> . London 1956)	29
Ryc. 12. Uniwersytet Londyński (wg: Brian Simon <i>Studies in the History of Education</i> . London 1960)	31
Ryc. 13. Lord Henry Brougham (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	32
Ryc. 14. Instytut Mechaniki w Leeds (wg: J. F. Harrison <i>Learning and Living</i> . London 1961)	33
Ryc. 15. Projekt Instytutu Mechaniki na wsi (wg: J. F. Harrison <i>Learning and Living</i> . London 1961)	34
Ryc. 16. Instytut Robotniczy (wg: J. F. Harrison <i>Learning and Living</i> . London 1961)	35
Ryc. 17. Jeremi Benthham, jeden z założycieli Uniwersytetu Londyńskiego (wg: Brian Simon <i>Studies in the History of Education</i> . London 1960) . . .	36
Ryc. 18. Satyryczny obraz walki między założycielami świeckiego Uniwersytetu Londyńskiego i klerykałnego Kings College (wg: Brian Simon <i>Studies in the History of Education</i> . London 1960)	37
Ryc. 19. Szkoła Politechniczna w Paryżu na początku XIX w. (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	42

Ryc. 20. Wychowankowie liceum francuskiego z czasów Napoleona I na wycieczce (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Instruction Française. L'Ecole Publique.</i> Paris [b. r.]	46
Ryc. 21. Liceum Henryka IV w Paryżu (wg: <i>Encyclopédie Française</i> , t. XV. <i>Education et Instruction.</i> Paris 1939)	47
Ryc. 22. Jules Michelet (wg: Jean Jaurès <i>Histoire Socialiste</i> , t. VIII. Paris [b. r.]	54
Ryc. 23. Liceum męskie w Tuluzie (wg: <i>Encyclopédie Française</i> , t. XV. <i>Education et Instruction.</i> Paris 1939)	56
Ryc. 24. Widok ogólny Neuhof (wg: <i>Die grossen Deutschen im Bild.</i> Herausg. von Alfred Heutzen und Niels von Holst. Berlin 1937)	76
Ryc. 25. Jan Henryk Pestalozzi wśród dzieci (wg: <i>Festschrift zum 200 Geburtstag von Johan Christoph Friedrich GutsMuts.</i> Leipzig 1959)	84
Ryc. 26. Seminarium nauczycielskie Pestalozziego w zamku Yverdon (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education.</i> London 1948)	86
Ryc. 27. Joachim Heinrich Campe, nauczyciel Humboldta (wg: <i>Festschrift zum 200 Geburtsage von Johann Christoph Friedrich GutsMuts.</i> Leipzig 1959)	90
Ryc. 28. Budynek Uniwersytetu im. Humboldta w Berlinie (ze zbiorów grafiki Biblioteki Jagiellońskiej)	93
Ryc. 29. Johann Gottlieb Fichte (wg: <i>Patrioten in Wort und Tat.</i> Ausgewählt von Helmut König. Berlin 1963)	94
Ryc. 30. Niemiecki uczeń-ochotnik w czasie wojny z Napoleonem (wg: <i>Festschrift zum 200 Geburtstage von Johann Christoph GutsMuts.</i> Leipzig 1959)	94
Ryc. 31. Aleksander von Humboldt — miedzioryt Rosmaeslera (ze zbiorów grafiki Biblioteki Jagiellońskiej)	95
Ryc. 32. Johann Gottfried Herder (wg: Gerda Mundorf <i>Die Muttersprache in Pädagogischen Werk Herders.</i> Berlin 1956)	97
Ryc. 33. Johann Gottfried Fichte — litografia F. Zimmermanna (wg: <i>Patrioten in Wort und Tat.</i> Berlin 1963)	98
Ryc. 34. Friedrich Daniel Schleiermacher — rysunek J. H. Lipsa (wg: <i>Patrioten in Wort und Tat.</i> Berlin 1963)	99
Ryc. 35. Henryk Ludwik Meierotto, wizytator szkół polskich (wg: A. Sokołowski <i>Dzieje porozbiorowe narodu polskiego</i> , t. I. Warszawa 1903)	109
Ryc. 36. Fryderyk Gedicke, wizytator szkół polskich (wg: A. Sokołowski <i>Dzieje porozbiorowe narodu polskiego</i> , t. I. Warszawa 1903)	110
Ryc. 37. Aleksander I — litografia Mintera (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	126
Ryc. 38. Tomasz Zan, jeden z założycieli organizacji filomackiej (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	136
Ryc. 39. Budynek Liceum Krzemienieckiego (wg: A. Sokołowski <i>Dzieje porozbiorowe narodu polskiego</i> , t. I. Warszawa 1903)	150
Ryc. 40. Napoleon nadaje Konstytucję Księstwu Warszawskiemu w 1807 r. (ze zbiorów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie; fot St. Senisson)	153
Ryc. 41. Początek autobiografii Stanisława Staszica (ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego)	158
Ryc. 42 Strona tytułowa <i>Elementarza</i> Konstantego Wolskiego	169
Ryc. 43. Mowa Stanisława Staszica, wygłoszona po zakończeniu egzaminów w szkole departamentowej w 1814 r.	172
Ryc. 44. Strona tytułowa rozprawy Józefa Lipińskiego o wzajemnym nauczaniu	176
Ryc. 45. Wnętrze szkoły wzajemnego nauczania w Polsce (wg: <i>Encyklopedia Wychowania</i> , t. I, cz. II)	177
Ryc. 46. Wojciech Szwejkowski, rektor Uniwersytetu Warszawskiego (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	179

Ryc. 47. Romuald Hube, profesor prawa na Uniwersytecie Warszawskim (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1890, nr 33)	180
Ryc. 48. Budynek Instytutu Agronomicznego i Leśnictwa w Marymoncie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1860, nr 72)	181
Ryc. 49. Profesorowie Instytutu Agronomicznego i Leśnictwa w Marymoncie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1869, nr 71)	183
Ryc. 50. Minister Tadeusz Mostowski, inicjator i protektor Instytutu Agronomicznego i Leśnictwa w Marymoncie (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	184
Ryc. 51. Józef Kalasanty Szaniawski — popiersie P. F. Rinna (Gabinet Rycin Uniwersytetu Warszawskiego)	185
Ryc. 52. Strona tytułowa „Rozrywek dla Dzieci” z 1827 r.	197
Ryc. 53. Strona tytułowa „Dziennika dla Dzieci” z 1830 r.	201
Ryc. 54. Nauczanie dzieci głuchoniemych w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej w 1817 r. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	207
Ryc. 55. Instytut Głuchoniemych w Warszawie (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	208
Ryc. 56. Zakład Sierot im. Stanisława Jachowicza w Warszawie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1830, nr 20)	211
Ryc. 57. Józef Zerboni di Sposetti, naczelny prezes prowincji poznańskiej (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	220
Ryc. 58. Gimnazjum im. Marii Magdaleny w Poznaniu (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	227
Ryc. 59. Tablica na grobie Gizewiusza w Ostródzie (ze zbiorów Muzeum Mazurskiego w Olsztynie; fot. A. Kuraczyk)	269
Ryc. 60. Strona tytułowa <i>Spiewnika</i> Gizewiusza (fot. A. Kuraczyk)	272
Ryc. 61. Męska szkoła elementarna we Francji w 1830 r.	279
Ryc. 62. Początek ustawy Guizota (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique</i> . Paris [b. r.]	281
Ryc. 63. Jan Fryderyk Oberlin, założyciel ochronek w Alzacji (ze zbiorów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie; fot. St. Senisson)	284
Ryc. 64. Ochronka w Paryżu w 1830 r. (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique</i> . Paris [b. r.]	285
Ryc. 65. Johann Friedrich Herbart (wg: <i>Die grossen Deutschen im Bild</i> . Herausg. vom Alfred Heutzen und Niels von Holst. Berlin 1937)	294
Ryc. 66. Dary Froebła (wg: Luella Cole <i>A History of Education</i> . New York 1956)	309
Ryc. 67. Budynek Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności w 1839 r.	341
Ryc. 68. Szkoła miejska w Kolonii Nowa Anglia w Ameryce z 1648 r. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States of America</i> . New York 1934)	343
Ryc. 69. Dame School (szkoła prywatna z XVII w. prowadzona przez starsze kobiety) (wg: John Brubacher <i>A History of the Problems of Education</i> . London 1947)	344
Ryc. 70. Szkoła średnia w Pensylwanii w 1787 r. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States of America</i> . New York 1934)	345
Ryc. 71. Szkoła średnia w Bostonie w XVIII w. (wg: R. Freeman Butts <i>A Cultural History of Western Education</i> . New York 1955)	346
Ryc. 72. Nauczyciel amerykański w XVIII w. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	348
Ryc. 73. Słup, przy którym poddawano chłopców w Massachusetts (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	348

Ryc. 74. Szkoła średnia w Nowym Jorku (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	349
Ryc. 75. Amerykański podręcznik języka łacińskiego z 1720 r. (wg: N. M. Blake <i>A History of American Life and Thought</i> . New York 1963)	350
Ryc. 76. Lekcja w szkole wzajemnego nauczania w Stanach Zjednoczonych (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	351
Ryc. 77. Nauczanie prowadzone przez monitorów w Nowym Jorku (wg: N. M. Blake <i>A History of American Life and Thought</i> . New York 1963)	352
Ryc. 78. Dame school w początkach XIX w. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	354
Ryc. 79. James Carter, „ojciec publicznego szkolnictwa świeckiego” w stanie Massachusetts (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	360
Ryc. 80. Pierwsze stanowe seminarium nauczycielskie stanu Massachusetts w 1839 r. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	361
Ryc. 81. Pierwsza świecka średnia szkoła w Nowym Jorku z 1809 r. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	363
Ryc. 82. Świecka szkoła średnia w Chicago (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	364
Ryc. 83. William Lovett, zasłużony w angielskim ruchu robotniczym działacz oświatowy XIX w. (wg: Brian Simon <i>Studies in the History of Education</i> . London 1960)	368
Ryc. 84. Uczeń szkoły dla zaniedbanych dzieci robotniczych w Anglii pierwszej połowy XIX w. (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	369
Ryc. 85. Szkoła wiejska w Anglii w 1840 r. (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	371
Ryc. 86. Louis Blanc (wg: J. Boussard <i>Atlas Historique et Culturel de la France</i> . Paris 1957)	375
Ryc. 87. Klub robotników francuskich w Paryżu w 1848 r. (wg: Jean Jaurès <i>Histoire Socialiste</i> , t. IX. Paris [b.r.])	376
Ryc. 88. Rysunek ilustrujący postulaty rewolucji francuskiej z 1848 r. (wg: Jean Jaurès <i>Histoire Socialiste</i> , t. IX. Paris [b.r.])	378
Ryc. 89. Praca nauczyciela niemieckiego w XIX w. przy zwożeniu zboża. (wg: <i>Encyklopädisches Handbuch der Erziehungskunde</i> , B. I. Wien — Leipzig 1906)	391
Ryc. 90. Budynek seminarium nauczycielskiego w Moers, w którym Diesterweg był dyrektorem (wg: <i>Encyklopädisches Handbuch der Erziehungskunde</i> , B. I. Wien — Leipzig 1906)	393
Ryc. 91. Aresztowanie członków Związku Plebejusów z 1846 r. (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	414
Ryc. 92. Pierwsze walne zebranie Ligi Polskiej — litografia Jaroczyńskiego (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	414
Ryc. 93. Legitymacja członkowska I Międzynarodówki (wg: <i>Komuna Paryska</i> . Warszawa 1955)	455
Ryc. 94. August Blanqui (wg: Jean Jaurès <i>Histoire Socialiste</i> , t. VIII. Paris [b.r.])	456
Ryc. 95. Gwardia Narodowa w Paryżu w czasie walk Komuny (wg: Jules Claretie <i>Histoire de la Revolution 1870—1871</i> . Paris 1827)	458
Ryc. 96. Odezwa Komitetu Centralnego Gwardii Narodowej z 4. III. 1871 r. wzywająca do dalszej walki (wg: <i>Komuna Paryska</i> . Warszawa 1955)	459

Ryc. 97. Barykady na Placu Zgody w Paryżu w okresie Komuny (wg: Jules Clarette <i>Histoire de la Révolution 1870—1871</i> . Paris 1827)	460
Ryc. 98. Kobiety zagrzewają komunardów do walki (wg: <i>Komuna Paryska</i> . Warszawa 1955)	462
Ryc. 99. Artyleria komunardów pod rąkami paryskim (wg: <i>Komuna Paryska</i> . Warszawa 1955)	463
Ryc. 100. Generał Okołowicz i pięciu jego braci uczestniczących w walkach Komuny Paryskiej (wg: <i>Komuna Paryska</i> . Warszawa 1955)	465
Ryc. 101. Generał Walery Wróblewski, dowódca obrony lewego brzegu Sekwany (wg: <i>Komuna Paryska</i> . Warszawa 1955)	467
Ryc. 102. Szkoła wiejska w Rosji w połowie XIX w. (wg: <i>K. D. Uszynskij w portrietach, illiustracjach, dokumentach</i> . Sostawiła W. K. Zazurilo. Pod red. Kazanskogo. Leningrad 1950)	478
Ryc. 103. Szkoła niedzielna dla dziewcząt w Petersburgu w 1860 r. (wg: <i>K. D. Uszynskij w portrietach, illiustracjach, dokumentach</i> . Leningrad 1950)	479
Ryc. 104. Szkoła niedzielna dla chłopców w Petersburgu w 1860 r. (wg: <i>K. D. Uszynskij w portrietach, illiustracjach, dokumentach</i> . Leningrad 1950)	480
Ryc. 105. Uczniowie seminarium nauczycielskiego w Kazaniu w latach sześćdziesiątych XIX w. (wg: <i>Czechow Narodnoje Obrazowanije w Rosii z 60 godow XIX w.</i> Moskwa 1912)	481
Ryc. 106. Targanie za uszy w elementarnej szkole rosyjskiej w latach sześćdziesiątych XIX w. (wg: <i>Czechow Narodnoje Obrazowanije w Rosii z 60 godow XIX w.</i> Moskwa 1912)	482
Ryc. 107. Chór uczniów w rosyjskiej szkole elementarnej w latach sześćdziesiątych XIX w. (wg: <i>Czechow Narodnoje Obrazowanije w Rosii z 60 godow XIX w.</i> Moskwa 1912)	483
Ryc. 108. Strona tytułowa czasopisma „Zurnał dla Wospitanija” z 1857 r.	486
Ryc. 109. N. I. Pirogow — portret nieznanego malarza (wg: <i>K. D. Uszynskij w portrietach, illiustracjach, dokumentach</i> . Leningrad 1950)	487
Ryc. 110. Strona tytułowa czasopisma „Otieczestwiennyje Zapiski” z 1840 r.	491
Ryc. 111. Czernyszewski, Dobrolubow i Niekrasow w redakcji „Sowriemiennika” (wg: <i>W. Z. Smirnow Piedagogiczeskije idei N. G. Czernyszewskogo i N. M. Dobrolubowa</i> . Moskwa 1957)	500
Ryc. 112. Strona tytułowa „Sowriemiennika” z 1859 r.	507
Ryc. 113. Lew Tołstoj witany przez chłopów (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	513
Ryc. 114. Paweł Muchanow, kurator warszawski (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1910, nr 2)	522
Ryc. 115. Rektor i dziekani Szkoły Głównej w Warszawie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1866, nr 353)	528
Ryc. 116. Dymitr Tołstoj, minister oświecenia (wg: <i>Czechow Narodnoje Obrazowanije w Rosii z 60 godow XIX w.</i> Moskwa 1912)	532
Ryc. 117. Karykatura Karola Darwina z 1872 r. (wg: <i>N. M. Blake A History of American Life and Thought</i> . New York 1963)	541
Ryc. 118. Szkoła realna w Poznaniu — staloryt Geislera (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	570
Ryc. 119. Maksymilian Jackowski — portret Leszczyńskiego (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	573
Ryc. 120. Teatr poznański na Placu Wolności (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	575
Ryc. 121. Rysunek skonfiskowany polskim uczniom w Friedrichs Wilhelm Gimnazjum w Poznaniu	577

Ryc. 122. Rysunek skonfiskowany polskim uczniom w Poznaniu (Archiwum Wojewódzkie w Poznaniu)	579
Ryc. 123. Skatowany chłopiec polski w szkole we Wrześni (Archiwum Wojewódzkie w Poznaniu)	580
Ryc. 124. Nauczyciel Korolewski bije dzieci we Wrześni w 1904 r. (kartka pocztowa)	581
Ryc. 125. Wspomnienia uczestnika strajku szkolnego w Pleszewie	582
Ryc. 126. Nakaz policji niemieckiej doprowadzenia do szkoły w Poznaniu strajkującego ucznia Waclawka w 1903 r. (Archiwum Wojewódzkie w Poznaniu)	584
Ryc. 127. Tomasz Kusz z Golejowa zawiadamia 23. X. 1906 r. nauczyciela, że jego córka Michalina może uczęszczać na lekcje religii prowadzone tylko w języku polskim (Archiwum Wojewódzkie w Poznaniu)	585
Ryc. 128. Pocztówka anonimowego wydawcy z okresu strajków szkolnych w Wielkopolsce charakteryzująca trudną sytuację uczniów	586
Ryc. 129. Paweł Stalmach (wg: „Kłosa”. 1874, nr 448)	588
Ryc. 130. Szkoła ludowa im. Tadeusza Kościuszki w Kopankach (Galicja) (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1905, nr 48)	596
Ryc. 131. Ksawery Liske, pierwszy profesor historii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1883, nr 3)	605
Ryc. 132. Stanisław Smolka, profesor historii na Uniwersytecie Jagiellońskim (ze zbiorów Muzeum Czartoryskich w Krakowie; fot. St. Łopatka)	606
Ryc. 133. Gmach Akademii Rolniczej w Dublanach (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1907, nr 32)	607
Ryc. 134. Gmach Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1880, nr 226)	608
Ryc. 135. Odo Bujwid (wg: „Świat”. 1914, nr 40)	612
Ryc. 136. Wiktor Duruy (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique.</i> Paris [b. r.])	618
Ryc. 137. Popiersie Jules Ferry'ego (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique.</i> Paris [b. r.])	619
Ryc. 138. Feliks Dupanloup (ze zbiorów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie; fot. St. Senisson)	620
Ryc. 139. Dom Macé'a w Beblenheim, w którym zrodził się projekt Francuskiej Ligi Nauczania (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique.</i> Paris [b. r.])	622
Ryc. 140. Karykatura Jules Ferry'ego, wymiatającego ze szkoły zakonników — rysunek A. Gilla (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique.</i> Paris [b. r.])	625
Ryc. 141. Mimo płaczu dzieci muszą iść do szkoły (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique.</i> Paris [b. r.])	628
Ryc. 142. Absolwenci seminarium nauczycielskiego w Beauvais w 1887 r. (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique.</i> Paris [b. r.])	629
Ryc. 143. Budynek seminarium nauczycielskiego w Saint Cloud z 1882 r. (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique.</i> Paris [b. r.])	630
Ryc. 144. Budynek francuskich szkół wiejskich przed reformą Ferry'ego (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique.</i> Paris [b. r.])	631
Ryc. 145. Lenin na zebraniu rewolucyjnej grupy studenckiej w Kazaniu w 1887 r.	641

Ryc. 146. Zadanie ucznia tajnej szkoły wiejskiej (Archiwum Wojewódzkie w Łodzi)	650
Ryc. 147. Nauczanie w prywatnej ochronce — obraz J. Geoffroya (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1890, nr 52)	657
Ryc. 148. Prywatny zakład froeblovski Kellerówien w Warszawie. „Tygodnik Ilustrowany”. 1896, nr 27	658
Ryc. 149. Strona tytułowa dzieła Dawida <i>Inteligencja, wola i zdolność do pracy</i>	665
Ryc. 150. Józefa Joteyko, psycholog, prof. uniwersytetu w Brukseli i w Sorbonie	667
Ryc. 151. Adrian Baraniecki, organizator kursów dla kobiet (wg: „Bluszcz”. 1881, nr 23)	678
Ryc. 152. Wasyl Eustatiew Aprilow, organizator świeckich szkół w Bułgarii (wg: <i>Uczebnoto dielo w Bolgarii</i> Oprac. Żeno Atanasow. Sofia 1957)	694
Ryc. 153. Anastazja Toszewa, bojowniczką o prawa kobiet w dziedzinie oświaty (wg: <i>Uczebnoto dielo w Bolgarii</i> . Sofia 1957)	695
Ryc. 154. Krystian Kold — portret z 1860 r. (wg: F. Skrubbeltrang <i>The Danish Folk High Schools</i> . Copenhagen 1947)	705
Ryc. 155. Wykład Ludwika Schroedera w uniwersytecie ludowym w Askov (wg: F. Skrubbeltrang <i>The Danish Folk High Schools</i> . Copenhagen 1947)	706
Ryc. 156. Czytelnia robotnicza w Anglii w drugiej połowie XIX w. (wg: J. F. Harrison <i>Learning and Living</i> . London 1961)	708
Ryc. 157. Afisz zawiadamiający o odczycie w Robotniczym Towarzystwie Oświatowym w Wakefield w 1907 r. (wg: J. F. Harrison <i>Learning and Living</i> . London 1961)	710
Ryc. 158. Wędrowny księgarz w Anglii kolportujący książki popularnonaukowe w osiedlach robotniczych XIX w. (wg: J. F. Harrison <i>Learning and Living</i> . London 1961)	711
Ryc. 159. Szkoła rzemiosł Pawła Rosena (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1891, nr 76)	719
Ryc. 160. Hipolit Wawelberg (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1909, nr 18)	720
Ryc. 161. Stanisław Rotwand (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1909, nr 18)	720
Ryc. 162. Tadeusz Zuliński (wg: „Higiena Szkolna”. Kraków 1886)	730
Ryc. 163. Strona tytułowa broszury St. Markiewicza <i>Rady o zachowaniu zdrowia dla rzemieślników</i> (repr. L. Dubracki)	731
Ryc. 164. Początek broszury A. Zawadzkiego <i>Pogadanki higieniczne dla ludu wiejskiego z 1914 r.</i> (repr. L. Dubracki)	733
Ryc. 165. Wytrząsanie choroby z chłopca (repr. L. Dubracki)	736
Ryc. 166. Bezrobotni w Stanach Zjednoczonych w końcu XIX w. (wg: N. M. Blake <i>A History of American Life and Thought</i> . New York 1963)	749
Ryc. 167. Zebranie górników amerykańskich dla uchwalenia strajku w 1875 r. (wg: N. M. Blake <i>History of American Life and Thought</i> . New York 1963)	750
Ryc. 168. Wiejska szkoła elementarna w Stanach Zjednoczonych w końcu XIX w. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	754
Ryc. 169. Pierwsza szkoła średnia nauczająca robót ręcznych, otwarta w 1879 r. (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	756
Ryc. 170. Praca dzieci w przedszkolu dostosowana do wymagań metody Deweya (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	758
Ryc. 171. Nauka arytmetyki w amerykańskiej szkole elementarnej na początku XX w. (wg: R. Freeman Butts <i>A Cultural History of Western Education</i> . New York 1955)	760

Ryc. 172. Strona tytułowa dzieła Deweya <i>Demokracja i wychowanie</i>	761
Ryc. 173. Ćwiczenia w pracach ręcznych (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	763
Ryc. 174. Klasa szkolna prowadzona metodą surowej dyscypliny zwalczanej przez Deweya (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	765
Ryc. 175. Klasa szkolna prowadzona swobodną metodą zalecaną przez Deweya (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	766
Ryc. 176. Nauczanie przedszkolne w Nowym Jorku u schyłku XIX w. (wg: R. Freeman Butts <i>A Cultural History of Western Education</i> . New York 1955)	767
Ryc. 177. Georg Kerschensteiner (wg: <i>Encyklopedia Wychowania</i> , t. I, cz. I)	776
Ryc. 178. Barykady w Moskwie w 1905 r. (wg: <i>Warszawa w roku 1905</i> . Warszawa 1956)	783
Ryc. 179. Manifestacyjny pochód uczącej się młodzieży Petersburga w 1905 r. (wg: <i>Warszawa w roku 1905</i> . Warszawa 1956)	784
Ryc. 180. Lenin w czasie rewolucji 1905 r. (wg: <i>Warszawa w roku 1905</i> . Warszawa 1956)	789
Ryc. 181. Warszawa za kratą — rysunek symboliczny (wg: <i>Warszawa w roku 1905</i> . Warszawa 1956)	794
Ryc. 182. Terror carski na ulicach Warszawy w latach 1905—1906 (wg: <i>Warszawa w roku 1905</i> . Warszawa 1956)	795
Ryc. 183. Odezwa SDKPiL z 1905 r. wzywająca do strajku	796
Ryc. 184. Strona tytułowa tajnego pisma młodzieży szkolnej „Trybuna Młodzieży”	797
Ryc. 185. Redagowany przez Jana Władysława Dawida „Głos” uzasadniał ideologicznie konieczność strajku	799
Ryc. 186. Kurs dla analfabetów w fabryce Rudzkiego w Warszawie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1906, nr 50)	803
Ryc. 187. Mówca ludowy w 1905 r. — obraz St. Lentza (wg: <i>Warszawa w roku 1905</i> . Warszawa 1956)	805
Ryc. 188. Szkoła Rolnicza w Pszczelinie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1901, nr 40)	806
Ryc. 189. Zakład oświaty rolniczej w Kruszynku (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1906, nr 49)	807
Ryc. 190. Maria Montessori z wychowanką (wg: Luella Cole <i>A History of Education</i> . New York 1956)	818
Ryc. 191. Maria Montessori — fotografia z 1948 r. (wg: Luella Cole <i>A History of Education</i> . New York 1956)	822

SPIS ILUSTRACJI NA WKŁADKACH

	między str.
Tomasz Paine, publicysta angielski, propagator idei francuskiej rewolucji burżuazyjnej i jej projektów oświatowych (wg: Brian Simon <i>Studies in the History of Education</i> . London 1960)	16—17
Józef Lancaster (ze zbiorów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie; fot. St. Senisson)	16—17
Robert Owen (wg: R. Rusk <i>A History of Infant Education</i> . London 1956)	32—33
Karykatura lorda Henryka Broughama, kolportującego i propagującego wydawnictwa Towarzystwa Użytecznej Wiedzy (wg: Brian Simon <i>Studies in the History of Education</i> . London 1960)	32—33
Napoleon Bonaparte — portret pędzla A. Appianiego (ze zbiorów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie; fot. St. Senisson)	48—49
Dziedziniec Sorbony w Paryżu (wg: <i>Encyclopédie Française</i> , t. XV. <i>Education et Instruction</i> . Paris 1939)	48—49
Cité Universitaire w Paryżu (wg: <i>Encyclopédie Française</i> , t. XV. <i>Education et Instruction</i> . Paris 1939)	48—49
Saint-Simon (ze zbiorów Muzeum Czarotoryskich w Krakowie; fot. St. Łopatka)	64—65
Karol Fourier (wg: Jean Jaurès <i>Histoire Socialiste</i> , t. IX. Paris [b.r.])	64—65
Klasa wzajemnego nauczania w Paryżu w 1825 r. (wg: <i>Encyclopédie Generale de l'Education Française. L'Ecole Publique</i> . Paris [b.r.])	80—81
Szkoła pruska z początków XIX w. Obraz w Muzeum Szkolnym w Berlinie (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	80—81
Henryk Pestalozzi (ze zbiorów Muzeum Czarotoryskich w Krakowie; fot. St. Łopatka)	80—81
Fryderyk Daniel Schleiermacher (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	96—97
Gotthold Ephraim Lessing (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	96—97
Samuel Bandtkie (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	104—105
Samuel Bogumił Linde (wg: A. Sokołowski <i>Dzieje porozbiorowe narodu polskiego</i> , t. I. Warszawa 1903)	104—105
Onufry Kopczyński, autor gramatyki języka polskiego, członek eforatu Liceum Warszawskiego (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	104—105
Adam Jerzy Czartoryski (wg: A. Sokołowski <i>Dzieje porozbiorowe narodu polskiego</i> , t. I. Warszawa 1903)	104—105
Pałac Kazimierzowski — siedziba Liceum Warszawskiego, później Uniwersytetu Warszawskiego (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	128—129
Uniwersytet Wileński (wg: A. Sokołowski <i>Dzieje porozbiorowe narodu polskiego</i> , t. I. Warszawa 1903)	128—129
Jędrzej Śniadecki — portret Jana Rüstena (ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego)	128—129

	między str.
Tadeusz Czacki (wg: A. Sokołowski <i>Dzieje porozbiorowe narodu polskiego</i> , t. I. Warszawa 1903)	144—145
Hugo Kołłątaj — portret Jana Pfeifera (ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego)	144—145
Stanisław Potocki — litografia Ducarne'a (ze zbiorów Muzeum Czartoryskich w Krakowie; fot. St. Łopatka)	148—149
Józef Lipiński, sekretarz Izby Edukacyjnej — portret H. Lipińskiego (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	148—149
Ostatni portret Stanisława Staszica — litografia W. Walkiewicza (ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego)	156—157
Cesarz Aleksander I nadaje dyplom Uniwersytetowi Warszawskiemu (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	156—157
Zuzanna Wilczyńska, kierowniczka pensji i ochmistrzyni Instytutu Guwernantek w Warszawie (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	200—201
Klementyna z Tańskich Hofmanowa — rysunek Gersona (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1861, nr 106)	200—201
Stanisław Jachowicz — rysunek Polkowskiego (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1860, nr 22)	200—201
Jakub Falkowski, organizator Instytutu Głuchoniemych w Warszawie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1875, nr 384)	200—201
Fryderyk Skarbek, organizator Instytutu Moralnie Zaniedbanych Dzieci (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	208—209
Joachim Lelewel (ze zbiorów Muzeum Czartoryskich w Krakowie; fot. St. Łopatka)	208—209
Karol Marcinkowski (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	224—225
August Cieszkowski — litografia M. Fajansa (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	224—225
Karol Libelt — litografia M. Fajansa (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	260—261
Bronisław Trentowski — według Ksawerego Pilattiego (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	260—261
Krzysztof Celestyn Mrongowiusz ze zbiorów Muzeum Mazurskiego w Olsztynie; fot. A. Kuraczyk)	268—269
Franciszek Guizot (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1874 nr 352)	268—269
Fryderyk Froebel (wg: <i>Gedenkschrift zum 100 Todestag von Friedrich Froebel am 21 Juni 1952</i> . Berlin 1952)	320—321
Wissarion Bieliński (wg: <i>K. D. Uszynskij w portrietach, illiustracjach, dokumentach</i> . Sostawiła W. K. Zażurilo. Pod red. Kazanskogo. Leningrad 1950)	320—321
Aleksander Hercen (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	320—321
<i>Dame School</i> w Nowej Anglii w 1713 r. Długi kij w ręce kobiety uczącej dzieci charakteryzuje jej metody pedagogiczne (wg: H. G. Good <i>History of American Education</i> . New York 1956)	336—337
Beniamin Franklin — mal. Jean Jaminet (ze zbiorów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie; fot. St. Senisson)	336—337
Tomasz Jefferson — rysunek Tadeusza Kościuszki (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	356—357
G. Washington z Deklaracją Niepodległości Stanów Zjednoczonych — mal. Le Mire (ze zbiorów Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie; fot. St. Senisson)	356—357

De Witt Clinton, prezes Towarzystwa Wolnej Szkoły w Nowym Jorku (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	364—365
Horace Mann, reformator szkół w Massachusetts — portret nieznanego malarza (wg: E. P. Cubberley <i>Public Education in the United States</i> . New York 1934)	364—365
Satyryczny rysunek przedstawiający przejście francuskiej partii konstytucyjnej na stronę klerykałów (wg: Jean Jaurès <i>Histoire Socialiste</i> , t. IX. Paris [b.r.]	384—385
Fryderyk Adolf Diesterweg (wg: E. P. Cubberley <i>The History of Education</i> . London 1948)	384—385
Ewaryst Estkowski (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1860, nr 52)	400—401
Józef Lompa (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1860, nr 48)	400—401
Karol Marks (CAF)	436—437
Fryderyk Engels (CAF)	436—437
Edward Vaillant, przewodniczący Komisji Oświaty Komuny Paryskiej (wg: <i>Komuna Paryska</i> . Warszawa 1955)	444—445
Afisz Komuny Paryskiej z 1871 r. zawiadamiający o powstaniu szkoły świeckiej, bezpłatnej i obowiązkowej (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Éducation Française. L'École Publique</i> . Paris [b.r.]	444—445
Mikołaj Czernyszewski (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	480—481
Mikołaj Dobrolubow (wg: N. A. Dobrolubow <i>Izbrannoje</i> . Moskwa 1954	480—481
Konstanty Uszyński (wg: K. D. Uszynskij w <i>portrietach, illiustracjach i dokumentach</i> . Sostawiła W. K. Zażurilo. Pod red. Kazanskogo. Leningrad 1950)	496—497
Widok Moskwy w okolicach Kremla w połowie XIX w. (wg: K. D. Uszynskij w <i>portrietach, illiustracjach, dokumentach</i>)	496—497
Lew Tolstoj w swojej pracowni (wg: <i>Histoire Illustrée de la Philosophie</i> . Genève 1962)	496—497
Aleksander Wielopolski (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	528—529
Józef Korzeniowski, powieściopisarz, współpracownik Wielopolskiego — wg R. Flecka (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	528—529
Józef Mianowski, rektor Szkoły Głównej w Warszawie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1879, nr 160)	544—545
Karol Darwin (wg: René Taton <i>La Science Contemporaine</i> , vol. I. Le XIX siècle. Paris 1961)	544—545
Herbert Spencer (wg: Gordon Melvin <i>Education. A History</i> . New York 1946)	548—549
Wilhelm Liebknecht — fotografia (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	548—549
Wystawa Wyższej Szkoły Rolniczej w Zabikowie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1874, nr 353)	556—557
Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Poznaniu)	556—557
Dzieci uczestniczące w strajku szkolnym w Poznaniu (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1906, nr 45)	556—557
Karol Miarka (wg: Tygodnik Ilustrowany”. 1880, nr 214)	596—597
Józef Dietl w stroju rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego — mal. Jan Hrusik (ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego)	596—597
Michał Bobrzyński, wiceprezydent Rady Szkolnej Krajowej (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1883, nr 24)	604—605

Józef Majer, prezes Akademii Umiejętności w Krakowie (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1890, nr 50)	604—605
Szkoła w Czernichowie w wojew. krakowskim; jedna z najlepszych szkół rolniczych w Galicji (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1866, nr 378)	608—609
W zakopiańskiej szkole zawodowej — obraz Józefa Rapackiego (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1896, nr 38)	608—609
Henryk Jordan, organizator ogródków jego imienia (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1901, nr 12)	608—609
Adam Asnyk, prezes Towarzystwa Szkoły Ludowej w Galicji — fotografia (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	624—625
Jules Ferry, reformator szkolnictwa francuskiego (wg: Alfred Rambaud <i>Jules Ferry</i> . Paris 1903)	624—625
Wykład chemii we Francji w początkach drugiej połowy XIX w. (wg: René Taton <i>La Science Contemporaine</i> , vol. I. Paris 1961)	632—633
Jean Macé, założyciel francuskiej Ligi Nauczania (wg: <i>Encyclopédie de l'Education Française. L'Ecole Publique</i> . Paris [b.r.])	632—633
Paul Bert, jeden ze współtwórców reformy francuskiej szkoły elementarnej (wg: <i>Encyclopédie Générale de l'Education Française. L'Ecole Publique</i>)	632—633
Zamieszanie w klasie — staloryt Debucourta z XIX w. (wg: <i>Encyclopédie Française</i> , t. XV. <i>Education et Instruction</i> . Paris 1939)	632—633
Francuska średnia szkoła żeńska z końca XIX w. w Tours (wg: <i>Encyclopédie Française</i> , t. XV. <i>Education et Instruction</i>)	632—633
Uczeń w karcerze szkolnym — obraz Dylczyńskiego (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1874, nr 360)	648—649
Po lekcji — rysunek Andriolliego (wg: „Kłosa”. 1874, nr 499)	648—649
Uczniowie po wyjściu ze szkoły — kopia obrazu Gersona (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1871, nr 169)	648—649
Dziecko wiejskie w drodze do szkoły — mal. Al. Kotsis (ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie)	648—649
Nauczycielka wiejska — rysunek Pilattiego (wg: „Kłosa”. 1878)	648—649
Proletariacy — obraz F. S. Konarskiego (wg: <i>Warszawa w roku 1905</i> . Warszawa 1956)	648—649
Strona tytułowa „Przeglądu Pedagogicznego” z 1890 r.	656—657
Bolesław Prus — fotografia (z Muzeum Narodowego w Warszawie)	656—657
Nauczanie domowe — rysunek K. Pilattiego (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1873, nr 379)	656—657
Domowa nauka pisania — rysunek H. Filipowicza (wg: „Kłosa”. 1888, nr 196)	656—657
Bezrobotny nauczyciel prywatny w oczekiwaniu pracy (wg: „Kłosa”. 1871, nr 371)	656—657
Nauczyciel prywatny w poszukiwaniu pracy (wg: „Kłosa”. 1871, nr 331)	656—657
Bakalarz domowy — kopia obrazu Hotowitza. Stary nauczyciel pracuje z każdym uczniem oddzielnie. Dwaj inni drzemią (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1870, nr 123)	660—661
Nauczyciel prywatny w drodze na lekcje — rysunek J. Eysmonda (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1886, nr 203)	660—661
Konrad Prószyński (Promyk) (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1908, nr 29)	660—661
Mieczysław Brzeziński — działacz oświatowy wśród ludu, organizator czytelnictwa (wg: „Tygodnik Ilustrowany”. 1911, nr 5)	664—665

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE

Wydanie I. Rzut II 10001—20000 egz. Ark.
wyd. 69,25; ark. druk. 56+7 ark. wkł. rotogr. Papier
rotogr. kl. III, 80 g i rotogr. kl. III, 120 g. Oddano
do składania w styczniu 1967 r. Podpisano do druku
w listopadzie 1967 r. Druk ukończono w styczniu 1968 r.
Zam. 5/67. R-44-1301. Cena zł 95.—

DRUKARNIA NARODOWA W KRAKOWIE